

de dagen der Afscheiding, met de vrijheid die op kerkelijk gebied onderdrukt werd. Zoo is het gegaan in de jaren die volgden, met de vrijheid voor de lagere school. En ofschoon dan, telkens als die vrijheden veroverd waren, de »liberalen" zelven hunne vroegere gedragslijn afkeurden, toch bleef en blijft hun houding dezelfde, als hetzelfde streven naar vrijheid op een ander punt aan de orde kwam. Zoo ook nu op het gebied van het Hooger Onderwijs, waar zij wederom de vrijheid zoo lang mogelijk tegenstaan. Het laatst en het krachtigst zijn zij daarvoor werkzaam geweest bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten, die door hunne houding geheel tot een politieken strijd gemaakt zijn; en dan was het wapen, dat zij eerst en meest tegen de Regeering gebruikten, juist dit wetsontwerp op het Hooger Onderwijs. Aan hen is te danken (of ten minste toe te schrijven), dat men in de laatste maanden, meer dan ooit, overal in den lande met de Vrije Universiteit zich heeft beziggehouden; dat de vraag gesteld werd of men ook voor haar vrijheid en gelijkstelling wenschte; en dat ons geheele volk als het ware werd opgeroepen, om zich daarover uit te spreken. Welnu, dat is dan ook geschied. En zoo staan we nu voor het feit dat een plebisciet steun geeft aan Regeering en Tweede Kamer, ook met name op het punt, dat ons hier het meest ter harte gaat. Dat wil zeker niet zeggen, dat nu heel die meerderheid met de Vrije Universiteit zoo bijzonder is ingenomen, of zelfs enkel bestaan zou uit vrienden en geestverwanten. Maar wel heeft het deze beteekenis, dat ons volk in zijn groote meerderheid vrijheid wil, vrijheid ook voor geestesrichtingen, die men zelf voor verkeerd houdt en tegenstaat. En gelijk we voor de Vrije Universiteit zulke vrijheid noodig hebben, om haar naar haar aanleg en bestemming te doen groeien, zoo is zulke vrijheid ons ook tevens genoeg; alle dwang in den strijd der geesten is, naar onze overtuiging, ongeoorloofd, altijd schadelijk, en ook op den duur onmogelijk. Dat die overtuiging thans gebleken is ook genoegzaam tot ons volk te zijn doorgedrongen, en daardoor aan de Vrije Universiteit hare vrijheid des te vaster verzekerd is, mag dan thans, en in deze vergadering, wel met blijden dank worden opgemerkt. Wat de menschen ten kwade dachten, dat heeft God ten goede gedacht.

Alleenlijk (laat mij dit nog aan het gesprokene toevoegen), niemand meene, dat we er nu zijn: dat er nu een toestand komt, waarin onze planting wel *moet* groeien en vrucht dragen; om het zoo eens uit te drukken, vanzelf en door eigen levenskracht. Op natuurlijk gebied is dat van een boom zeker niet te verwachten. En we kunnen bij dat beeld wel blijven, om het ook genoegzaam in te zien met betrekking tot de Vrije Universiteit.

Zij was als een boom die in de uitspreiding zijner takken door de naaste omgeving belemmerd werd. Als dan van die belemmering *slechts een deel*, ij het ook een belangrijk gedeelte, wordt weggenomen, dan zal de eigenaar van dien boom zeker dankbaar zijn, maar dan kan hij toch nog niet geheel voldaan zijn. Met betrekking tot de Vrije Universiteit zal ik die gedachte nu niet verder gaan uitwerken; daarvoor is het hier niet de plaats, en thans niet de tijd. Vreugde en dank over hetgeen verkregen werd, is hier nu overheerschend; nog te